

סנהדרין דף פ"ח

אמר על פחות מבן חדש 'ערכו עלי' הגמרא הביאה, שנחלקו על באיזה מחלוקת הלכתית מתחייב זקן ממרה. ושנינו שלרבי מאיר רק כשנחלק בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ורבא אמר לרב פפא לפרש לרב הונא בר חיננא את הברייטא שלומדת את הלכותיו של זקן ממרה כרבי מאיר, וכיצד מעמידים את פרטי ההלכות באופן שייצא חיוב כרת. והגמרא פירשה חלק ראשון בברייטא וכעת ממשיכה לבאר את המשך הברייטא. "דְּבָרֵי" אלו הערכין והחרמים והקדישות. 'הערכין' שייך בהם חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי מאיר וחכמים. ששנינו בברייטא, אמר על פחות מבן חדש 'ערכו עלי' והרי אין ערך מהתורה, רבי מאיר אומר, נותן דמיו כמה שהוא נמכר בשוק. שסבר 'אין אדם מוציא דבריו לבטלה', ויודע שאין ערך לפחות מבן חדש, וגמר ואמר לשם דמים. וחכמים אומרים, לא אמר כלום. ויוצא מכאן לעניין כרת, שאם בא גיזבר ומשכנו, לרבי מאיר הוי הקדש, ואין אשה מתקדשת בו³⁷⁹, ולחכמים אינו הקדש, והקידושין חלו. ואם בא אחר וקידש בלא שהראשון נתן גט, ייצא כרת³⁸⁰.

ותם חרמים לבדק הבית או לכהן
'החרמים' שייך בהם חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת דרבי יהודה בן בתירה וחכמים. ששנינו, רבי יהודה בן בתירה אומר, סתם חרמים לבדק הבית ויש בהם דין מעילה, שנאמר: "כל חרם קדש קדשים הוא לה". וחכמים אומרים, סתם חרמים לכהן, שנאמר: "כשדה החרם לכהן תהיה אחזתו". ומהפסוק השני "כל חרם לה" לומדים שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים³⁸¹. ויוצא לעניין כרת במקרה שהקדיש וקידש בזה אשה, ובא אחר וקידשה בלא שהראשון נתן גט.
'הקדשות' שייך בהם חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי אליעזר בן יעקב וחכמים. ששנינו בברייטא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אפילו מזלג קטן שטווין בו זהב של הקדש, צריכה עשרה כהנים לפדותה. ואם נפדתה בפחות מעשרה בני אדם, עדיין היא הקדש ויש בה דין מעילה. ולחכמים אין בה דין מעילה ומותר לקדש בסכף אשה.

379 אלא אם כן יודע בו, כדתנן (קידושין דף נב:) 'ובהקדש: במזיד קידש, בשוגג לא קידש'. רש"י.

380 רש"י מביא אופן נוסף שיתחייב בכרת, לרבי מאיר הוי הקדש, והנהגה ממנו מביא אשם מעילות, והרי אותו אשם – קדש קדשים, והאוכלו בטומאת גופו חייב כרת, ולרבנן – לא הוי הקדש, והרי של בעלים הוא, והנהגה ממנו לא מעל, ואם הביא אשם מעילות – חולין לעזרה הוא, ואין חייבין עליו משום טומאה.

381 כפי ששנינו (ערכין כח:): 'מחרים אדם את קדשיו': אם נדר – נותן דמיהם, ואם נדבה – נותן את טובתם, כפי חלק שיש לו בה. רש"י.

"ריבת" זה השקאת סוטה, עריפת העגלה וטהרת מצורע. 'השקאת סוטה', שייך בה חיוב כרת,

במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, ששנינו, המתרה באשתו 'אל תסתרי עם איש פלוני', רבי אליעזר אומר, הקינוי צריך להיעשות בפני שנים וכשבא להשקותה ולומר 'אני ראיתיה שנסתרה' מספיק שיהיה על פי עד אחד או על פי עצמו. רבי יהושע אומר, מקנא על פי שנים ומשקה על פי שנים. ולמדנו שאם אומרת 'איני שותה', אינה שותה ולא נוטלת כתובה. ויוצא שאם יש עד אחד ואומרת 'איני שותה', לרבי אליעזר אין לה כתובה, לרבי יהושע יש לה כתובה, שאינה נאסרת עליו. ואם מכרה כתובתה לאחר קנה, וייצא לגבי כרת במקרה שקידש בזה אשה.

מהיכן מודדים מטבורו או מחוטמו
'עריפת עגלה' שייך בה חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא. ששנינו, מאין היו מודדין לידע אי זו עיר קרובה אל החלל? רבי אליעזר אומר, מטבורו של החלל. רבי עקיבא אומר, מחוטמו³⁸². רבי אליעזר בן יעקב אומר, ממקום שנעשה חלל, שהוא מצוארו ויוצא לגבי כרת, אם מדד זקן ממרא מטיבורו, ובית דין מחוטמו, והביאו אלו עגלה ואלו עגלה, אחת יהיה שם של עגלה ולשניה לא. ולמדנו שהמקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת, וייצא מכאן חיוב כרת.

'טהרת מצורע' שייך בו חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי שמעון וחכמים, ששנינו, מצורע שאין לו בהן יד, בהן רגל, אוזן ימנית, אין לו טהרה עולמית. רבי אליעזר אומר, נותן דם האשם על מקום הבהן וטהור ליכנס למקדש ולאכול קודש. רבי שמעון אומר, נותן על של שמאל ויוצא. ואם נחלקו זקן הממרה ובית הדין ייצא כרת אם ייכנס לעזרה שלא שנטהר.

כמה היא שכחה
'ב'שְׁעָרֶיךָ" זה לקט, שכחה, פיאה. שייך ב'לקט' ושכחה 'חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין לגבי מה ששנינו, שני שבלין לקט, שלשה אינן לקט שאין דרך להפקירם. שכחה רק כששכח שני עומרים, אבל שכח שלשה אינן שכחה. ועל כולן בית שמאי אומרים: שלש לעני וארבע לבעל הבית. ואם נחלק זקן ממרא ואמר 'אף שלשה שכחה', ובא עני ונטלן, ובא בעל הבית ונטלן הימנו, לזקן ממרא הוי גזל, ואין מקדשין בו אשה, ולרבנן מקודשת.

האם יכול להפפריש פאה מהעיסה
'פיאה' שייך חיוב כרת, במקרה שנחלקו זקן ממרה ובית הדין במחלוקת רבי ישמעאל וחכמים.

382 ובמסכת סוטה מפרש טעמא: מר סבר עיקר חיותיה באפיה, ומר סבר עיקר חיותיה בטבוריה. רש"י.

ששנינו בברייתא, מצות פיאה להפריש מן הקמה. לא הפריש מן הקמה, יפריש מן העומרין. לא הפריש מן העומרין, יפריש מן הכרי עד שלא מירחו. מירחו בכרי ונתחייב במעשר, תחילה מעשר את הכרי מכל מעשרותיו, ונותן לו את הפאה³⁸³. משום רבי ישמעאל אמרו, אף אם טחן ולש מפריש מן העיסה³⁸⁴. ואם בא עני ונטל כדי פאה משטחנה, לרבי ישמעאל אינו גזל, לרבנן הרי הוא גזל.

אינו נעשה זקן ממרה עד שיאמר 'כך הוא למדנו במשנה ששלשה בתי דינין היו בהר בעיני' והם אומרים 'מפי השמועה' הבית. אמר רב כהנא, אם הוא אומר 'מפי השמועה' והם אומרים 'מפי השמועה', אינו נהרג. הוא אומר 'כך הוא בעיני', והם אומרים 'כך הוא בעינינו', אינו נהרג. וכל שכן אם הוא אומר 'מפי השמועה' והם אומרים 'כך הוא בעינינו', אינו נהרג. עד שיאמר 'כך הוא בעיני' והם אומרים 'מפי השמועה'. תדע, שהרי לא הרגו את עקביא בן מהללאל, על אף שהיה חלוק על בית דין בארבעה דברים, כיון שגם הוא וגם הם שמעו מפי רבי³⁸⁵. ורבי אלעזר אומר, אפילו הוא אומר 'מפי השמועה' והם אומרים 'כך הוא בעינינו' נהרג, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. ואם תאמר, מפני מה לא הרגו את עקביא בן מהללאל? מפני שלא הורה הלכה למעשה.

שואלת הגמרא ממה ששנינו במשנתנו, שהזקן ממרה אומר לבית דין 'כך דרשתי וכך דרשו חברי', כך למדתי וכך למדו חברי' ולכאורה משמע שהוא אומר 'מפי השמועה' והם אומרים 'כך הוא בעינינו', ובכל זאת רואים שנהרג? דוחה הגמרא, כוונת המשנה שהוא אומר 'כך הוא בעיני' והם אומרים 'מפי השמועה'.

זקן ממרה שרצו בית דינו למחול לו עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו, אמר רבי יאשיה, שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים:

1. בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול ואם נסתרה אינה נאסרת עליו³⁸⁶. 2. בן סורר ומורה אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, אם אביו ואמו רצו למחול לו, מוחלים לו שהכתוב תלה בהם: "ותפשו בו". 3. זקן ממרה שרצו בית דינו למחול לו, מוחלים לו. וכשבאתי אצל חברי שבדרום, על שנים הודו לי, ועל זקן ממרה לא הודו לי, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל! ואומרת הגמרא, מכך שהברייתא תלתה את הטעם שאין מוחלים כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל משמע אפילו הוא אומר 'מפי השמועה' והם אומרים 'כך הוא בעינינו' נהרג. ונשאר הגמרא בתיובתא.

383 שאילו הפרישה – לא היו עניים צריכין לעשרה, דלקט שכחה פאה – פטורין מן המעשר. רש"י.

384 ולתנא קמא אם טחנה פטור, שקנאו בשינוי. רש"י.

385 אלא שלבנו בשעת מיתתו אמר שיחזור בו כיון שהוא לא שמע מפי הרבים. רש"י.

386 עמוד ב'.

מביאה הגמרא ששנינו בברייתא, אמר רבי יוסי, מתחילה לא היו מרבים מחלוקת בישראל. אלא

בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית. ושני בתי דינין של עשרים ושלשה: אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה. ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה, יושבין בכל עיירות ישראל. הוצרך הדבר לשאול, שואלים מבית דין שבעים. אם בית הדין שמעו מה הכרעת ההלכה, אמרו לשואלים. ואם לא שמעו מה ההלכה, באין לזה שסמוך לעירם אם שמעו, אמרו להם. ואם לא, באין לזה שעל פתח הר הבית. אם שמעו, אמרו להם. ואם לא, באים לזה שעל פתח העזרה. ואומר 'כך דרשתי וכך דרשו חבירי', 'כך למדתי וכך למדו חבירי'. אם בית הדין שעל פתח העזרה ידו את ההלכה, אמרו להם. ואם לא, אלו ואלו באין ללשכת הגזית, ששם יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל, שלא יהו נראים כיושבין בדין³⁸⁷. נשאלה שאלה בפניהם, אם שמעו, אמרו להם. ואם לא, עומדים למנין. רבו המטמאים, טמאו. רבו המטהרין, טהרו. משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות.

משם כותבין ושולחין בכל מקומות: 'כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו, יהא דיין בעירו'. ואם נפטר דיין אחד בהר הבית, מעלים דיין שבעיר להר הבית, ויושב שם עד שנפטר אחד משל עזרה. משם מעלין את זה לבית דין שבעזרה, ומשם ללשכת הגזית.

שלחו מארץ ישראל, איזהו בן העולם הבא? ענוותן, ושפל ברך, שייף עייל שוחה כשנכנס, שייף ונפיק ושוחה כשיוצא, שונה תמיד בתורה, ולא מחזיק טובה לנפשו, וחכמים נתנו עיניהם ברב עולא בר אבא.

אינו חייב עד שיעשה תנו רבנן, אינו חייב עד שיעשה כהוראתו, או שיראה לאחרים כהוראתו

ויעשו כהוראתו. שואלת הגמרא, מובן שצריכה הברייתא ללמד שאינו נהרג אלא אם יורה לאחריו כדבריו, שבלא הלכה זו לא היה חייב מיתה, ולאחר שהורה התחייב מיתה על הוראתו. אבל אם עשה בעצמו, הרי כבר היה חייב מיתה על עצם מעשהו? ולא קשה במקרה שהורה בחלב ודם, שמתחילה לא היה חייב מיתה בית דין על כך, ולאחר שהורה ועשה בעצמו חייב מיתה. אלא שבמקרה והורה בדבר שחייבים עליו מיתה, הרי התחייב מיתה בלא הוראתו על עצם העבירה? עונה הגמרא, שמתחילה לא היה נהרג בלא התראה, וכעת אינו צריך התראה. שואלת הגמרא, והרי אם הורה לגבי מסית, גם מתחילה לא היה צריך התראה? עונה הגמרא, שמתחילה אם אמר טעם לזכותו מקבלים ממנו,

387 רש"י בתחילה מביא, מפני שהעם רב, ומקום צר להם בלשכה. אבל כ' שהטעם שהובא הוא העיקר.

ולאחר ששמע מבית ידן לא מקבלים ממנו טענת זכות שהיה לו לשמוע בקולם.

משנה

חומר בדברי סופרים מבדברי תורה: האומר 'אין תפילין' כדי לעבור על דברי תורה, פטור שאין זו הוראה, שהיא ידועה לכל. אבל אם הורה שיש 'חמש טוטפות', אף על פי שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים³⁸⁸, חייב.

גמרא

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף על מה שפירשו חכמים. ואם הוסיף גורע ופוסל הראשון בתוספתו, ואין לנו אלא תפילין שעיקרן בתורה ופירושה מדברי סופרים: שהם ארבעה בתים, ויש להוסיף חמשה או יותר, ואם הוסיף גורע: דקא עבר ב'בל תוסיף', ולא עבד מצוה, ולפי רבי יהודה.

אין בל תוסיף בלולב שואלת הגמרא, והרי יש גם את מצוות לולב שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע? ואומרת הגמרא, שאין הוספה בלולב נחשבת למוסיף. שאם סוברים שלולב אין צריך אגד, הרי כל מין הוא בעצמו ולא נחשב כמוסיף שגורע. ואם סוברים שצריך אגד, הרי אין זה נחשב שהתוספת פסלתו, שהרי רק אם היה כשר מתחילה ובתוספת גרע נחשב למוסיף. אבל כאן הרי מתחילה לא עשה כהוגן.

שואלת הגמרא, ומדוע ציצית לא נחשבת בכלל. הרי עיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע? עונה הגמרא שאין להחשיב ציצית כמוסיף. שאם סוברים שקשר העליון הסמוך לכנף שעל ידיהן נעשה חיבור לטלית, הוא מהלכה למשה מסיני ולא מהתורה, אין נחשב לחיבור שהדבר העודף כמי שאינו. ואי סוברים³⁸⁹ שקשר העליון מהתורה, כבר מתחילה נפסל ולא שנפסל על ידי שהוסיף על מצווה כשרה. שואלת הגמרא, אם כן גם בתי תפילין שהוסיף להם בית מבחוץ אינו מצטרף, ואם עשה מתחילה לא נחשב כמוסיף על מצווה, שהוא גרוע ועומד? עונה הגמרא, שסוברים כרבי זירא שאם הוסיף בית חמישי בצדו, או דבר אחר, פסול.

388 שנלמד ממדרש סופרים: 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטוטפות' – הרי כאן ארבע. רש"י.

389 דף פ"ט עמוד א'